

De to følgende dobbelttimer:

11) Den offentlige sektor og velfærdsstaten

12) Miljø og klima

En stat skal sørge for borgernes sikkerhed og velfærd, men hvordan og hvor meget?

Territorial integritet og andre nødvendige offentlige goder

Almindelig orden

Kropslig ukrænkelighed

Straffe vold og tvang

Lighed for loven

Ejendomsret, kontraktret

Sikre mod materiel nød

Omfordele

Hjælpe borgerne med at klare sig godt

Sikre mod livets omskiftelser

Natvægter eller omsorgsperson?

Begrundelser for proaktiv, omfordelende, hjælpende og støttende stat:

Etisk:

Rawls:

Omfanget af statens sociale pligter bestemmes under antagelse af et *veil of ignorance*: Hvad ville man mene om sagen hvis man ikke kendte sin egen stilling i samfundet? Ville man vælge risiko eller tryghed?

Politisk:

Marx og Engels m.fl.:

Samfundet er opdelt i klasser, og den økonomiske-sociale orden opretholdes af staten. Ændring i magtforholdene til arbejdernes fordel sker i en politisk kamp, en kamp om magten i staten. En nøgleværdi for arbejderklassen er solidaritet.

Umiddelbare 'gode' virkninger af økonomisk-social politik:

Større almindelig velfærd ved omfordeling fra top til bund

Større grad af fairness og lighed i borgernes muligheder for livsudfoldelse

Større tryghed for den enkelte ("sociale begivenheder")

Særlig hensyntagen til hjælpeløse minoriteter

Udjævning af vilkår over livets naturlige faser

Afledte 'gode' virkninger af økonomisk-social politik:

Stabil samfundsorden

Konsensus

Duelig arbejdskraft

Mobilitet og fleksibilitet

'Sammenhængskraft'

.....

Instrumentalisering? To varianter:

Individet går fra mål til middel ('konkurrencestat')

Offentlige ydelser går fra hjælp til gratis individuelt forbrugsgode

Negative, problematiske virkninger (hos borgerne):

Perverterede incitament

Misbrug af rettigheder

Svækket selvopholdelsesdrift, mindsket individuel ansvarlighed, afhængighed

Store driftsomkostninger (som skal skattefinansieres)

Negative reaktioner fra store skatteydere (personlige og selskaber)

Negative, problematiske virkninger (hos staten):

Politikeres og embedsmænds egeninteresse (budgetmaksimering)

Utidig indflydelse fra lobbyister og supplikanter (*rent seeking*)

Velfærdsarbejders monopoldannelser på arbejdsmarkedet (Dich: 'Den herskende klasse')

Minoritetstyranni, vælgerkoalitioner

Problemer ved økonomisk styring af offentligt forbrug og overførsler:

Finansiel og finanspolitisk bæredygtighed, aktuelt og over tid

Hensyntagen til markedsøkonomien og dennes incitamentstruktur

Prioriteringsdilemmaer

Applicering af marginalnytteprincip ved grænseløs efterspørgsel

Kvalitetssikring

Baumol-effekt

Personaleledelse (principal/agent-problem)

Arbejdsmarkedsoverenskomster (uden markedets direkte feed-back)

Markedslignende styring:

Privatisering, hel eller delvis

Egenbetaling, hel eller delvis

Forsikringselement

Valgfrihed hos modtagere/brugere på forbrugsstedet

Udlicitering

Tilskud frem for tilbud

New Public Management ('neo-taylorisme')

.....

'Styringslignende marked':

Reguleringer og påbud til private aktører

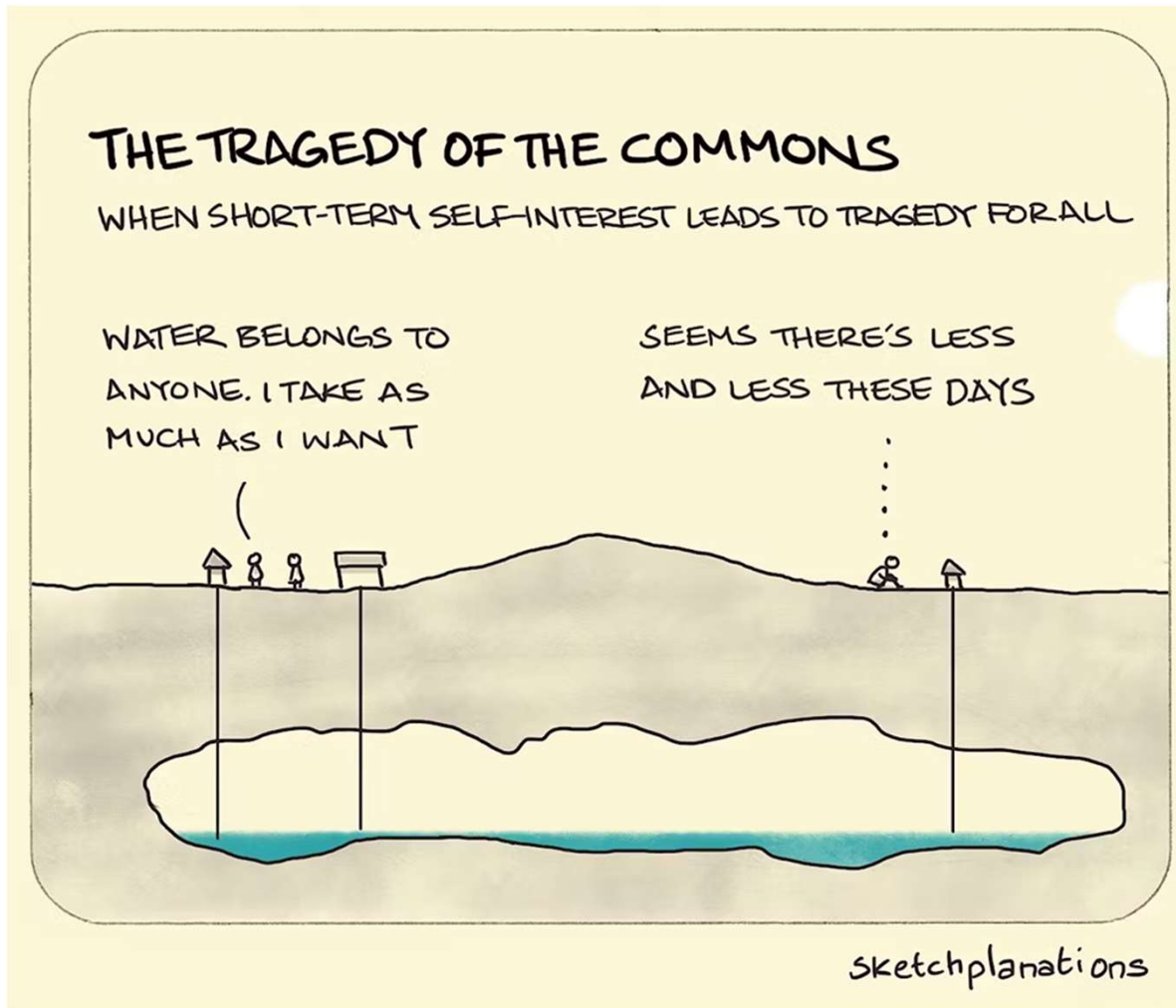
De to følgende dobbelttimer:

11) Den offentlige sektor og velfærdsstaten

12) Miljø og klima

”Vejret: Alle taler om det, men ingen gør noget ved det” – Mark Twain

“Therefore, climate change is a classic open access resource problem” (Dobes, Jotzo & Stern)

En mangfoldighed af miljøproblemer:

Forurening: Udledning af stoffer som skader de naturlige elementer: vand, luft, jord

Dalende biodiversitet: Fortrængning af plante- og dyrearter

Økologiske ubalancer: Saltforurening, forsuring, afskovning

Ekstreme vejrbegebenheder: Tørke, oversvømmelse, hedebølge

Superproblemet: Menneskeskabte klimaforandringer

Menneskelig aktivitet påvirker naturmiljøet, nogle gange med katastrofale konsekvenser:

Støvstormene i the Dust Bowl i USA i mellemkrigstiden hang bl.a. sammen med erosion forårsaget af opløjning af tynde jordlag

Afledning af vand til kunstvanding har gjort Aralsøen i Centralasien til økologisk katastrofeområde

Intet slår nutidens klimaforandringer i omfang, geografisk rækkevidde og økonomiske konsekvenser.

Der er en kausal sammenhæng mellem den industrielle revolution og klimaforandringerne: det forbindende led er kombinationen af fossile brændstoffer og befolkningstilvækst.

Klimakrisen anfægter bæredygtigheden i økonomisk vækst som vi kender det. Er Malthus' model atter relevant?

Klimaforandringerne kobles til begrebet 'antropocæn', en foreslået betegnelse på en ny tidsalder i jordklodens historie præget af menneskets aktivitet. Men sådanne skiftende tidsaldre bestemmes af skift i jordens geologi, hvilket ikke er det samme som klima.

Konsekvenserne af klimaforandringerne bliver med sikkerhed store på længere sigt, men det vides ikke hvor store.

Tidsperspektivet og usikkerheden gør klimaproblemet til et *økonomisk* problem: Der skal foretages *investeringsbeslutninger* ved *valg* mellem forskellige *muligheder* ud fra forskellige *præferencer*.

Valgene afhænger af *forventningerne* til hvad der kommer til at ske ved at tage vælge den ene eller den anden vej fremad.

Udfaldet af beslutningerne afgør hvor stort et *afkast* investeringerne giver.

Det handler om at hindre eller afhjælpe så mange skadelige virkninger af klimaforandringerne som muligt pr. investeret krone.

Én måde at gøre dette regnskab op på er at sammenholde investeringsudgiften med den besparelse man opnår ved at forebygge skader som ville opstå såfremt man undlod at investere, men kørte *business as usual* (undlod at gøre noget).

Ikke alle tab og gevinster kan kvantificeres, men metoden er ikke desto mindre hjælpsom.

Investeringerne i klimapolitik afhænger ikke kun af investeringernes forskellige mulige udfald inden for dette område.

De afhænger også af værdiafvejningen mellem klimainvesteringer og investeringer i andre ønskværdige ting.

I den aktuelle situation er der ønsket om at bruge mange ekstra penge på både *klima* og *militær oprustning*. Det man bruger på det ene formål, undrages det andet formål. Der er ikke noget sikkert svar på hvilken vægtning der er bedst.

Succesrige foranstaltninger mod klimaforandringer vil med sikkerhed kræve ændrede prioriteringer – andre hensyn må tilsidesættes for at nå målene.

Nogle mener at økonomien skal vendes i retning af minusvækst og omfordeling, med en mindsket rolle for markedet som den allokerende instans: en radikal institutionel ændring.

Andre mener at svaret på klimaudfordringen ligger i udvikling af og investering i teknologi som egner sig til at håndtere problemerne, enten ved at løse dem (forebygge klimaforandringer) eller mindske klimaforandringernes skadevirkning.

Mainstream-økonomers holdning til dette valg vil formentlig være:

- 1) Frivillige radikale omlægninger af økonomien er urealistiske. De økonomiske aktører har præference for at fastholde det kendte hverdagsliv og vil i en demokratisk beslutningssituation sige nej til nedskæring af levestandard og ændret social fordeling.
- 2) Udvikling, implementering og spredning af ny teknologi afhænger af profitmotivet og markedsmekanismerne. De tre ting tilsammen afføder økonomisk vækst. Minusvækst vil hæmme teknologiske løsninger.
- 3) Klimaforandringerne er et *tragedy of the commons*-problem og kræver overvindelse af eksternaliteter, regulering, samt styret efterspørgsel. Derfor kan løsninger ikke skabes *af* markedet, men nok *gennem* markedet.

Klimaforandringerne er et økonomisk problem.

Problemetets løsning kræver at man tænker i økonomiske baner.

Løsningens substans ligger i tekniske og politiske beslutninger, men de beslutninger bliver kun gode hvis de er informeret af økonomisk tænkning.